

HARRAN ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
HARRAN UNIVERSITY FACULTY OF THEOLOGY

ULUSLARARASI
MEVLÂNA VE MEVLEVÎLİK
SEMPOZYUMU

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON MAWLANA JALAL AL-DIN RUMI
AND MAWLAWISM

Mevlâna Celaleddin Rumi'nin 800. doğum yıldönümü anısına

BİLDİRİLER
II

26–28 EKİM 2007

ŞANLIURFA

ULUSLARARASI MEVLANA VE MEVLEVİLİK SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ-II**ISBN**

978-605-89998-2-4

Düzenleyen Kuruluşlar

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Şanlıurfa Mevlevihanesi Yaşatma ve Kültür Derneği

Editörler

Prof. Dr. Abdurrahman ELMALI
Prof. Dr. Ali BAKKAL

Düzenleme Kurulu

Başkan: Prof. Dr. Abdurrahman ELMALI

Sekreteryası: Dr. Hüseyin KURT

Prof. Dr. Ali BAKKAL, Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ, Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN, Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN, Doç. Dr. Murat AKGÜNDÜZ, Yrd. Doç. Dr. Cüneyt GÖKÇE, Yrd. Doç. Dr. Harun ŞAHİN, Yrd. Doç. Dr. İ. Hakkı İNAL, Yrd. Doç. Dr. Yasin KAHYAOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Ahmet ASLAN, Dr. Celil ABUZER, Dr. Halil ÖZCAN, Dr. Kadir PAKSOY, Dr. Veysel KASAR, Dr. Vehbi ŞAHİNALP, Okt. Kadir ALPEREN, Okt. Abdülkadir AYDIN, Okt. Mehmet OYMAK

Bilim ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. İbrahim DÜZEN
Prof. Dr. Ethem CEBECİOĞLU
Prof. Dr. Osman TÜRER
Prof. Dr. Mustafa KARA
Prof. Dr. Abdullah ÖZBEK
Prof. Dr. Abdülhakim YÜCE
Prof. Dr. İsmail YAKIT
Prof. Dr. Ali BAKKAL
Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ
Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Dizgi-Tasarım

Arş. Gör. Dr. Hüseyin KURT
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Grafik Tasarım

Öğr. Gör. Haldun ÖZBUDUN
Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Adres

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Osmanbey Kampüsü/ Şanlıurfa

MEVLANA VE ÖZGÜR DÜŞÜNCE

Prof. Dr. U. Erdem İŞIKAN*

Hız Muhammed, "Bir cennet ağacına rastladınız mı gölgesinde oturun, meyvesinden yeyin", der. Sorarlar ona, "Ya Muhammed, bu dünyada cennet ağacını nasıl bulacağız?" "Bir alime rast gelince, bir cennet ağacına rast gelmiş olursunuz. Onunla sohbet edin ve öğütlerini dinleyin". Mevlana da böyle bir alimdir işte. Ölüm döşeginde kendini ziyarete gelen Şeyh Sadreddin ona şifalar dileyince, Mevlana ona "Şifa sizin olsun, sevenle sevgili arasında zardan bir gömlek kaldı. Nurun nura kavuşmasını istemez misiniz", diye karşılık verdi ve kısa süre sonrada ölüme, sevgiliye kavuştu (2). "Ben Kuranın bendesiyim" diyecek kadar Kuran'a ve İslam'ın Peygamberine hayran ve aşık derecesinde bağlı idi. "Ben Muhammedi-Muhtar'ın yolunun toprağıyım, benim bundan başka bir sözümü nakledelelse ben o kimseden de, o sözden de bizarım (rahatsızım)" demiş. "Hak yolunun yolcusu küfürden de, dinden de beridir. Gönlüme baktım: Allah'ı orada buldum. Yoksa başka yerde değil. Ben ne Hıristiyan'ım, ne Musevi, ne de Zerdüş, ne de Müslüman. Ne Şarktanım, ne Garptanım, ne topraktan, ne de denizden. İkiliği bir yana attım. İkinin bir ettiğini gördüm. Bir'i arar, Bir'i yaşar, Bir'i çağırırım ben. Maksadım da birle bir olmaktır" diyor Mevlana (4). Şimdi sizlere soruyorum: aradan geçen 800 sene sonra "benim dinim yok" diyene nasıl bakarsınız?. O günün koşulları ile özgür düşüncenin en güzel örneği değil mi?

Sen alemde benim ünümü duymadın mı?

Ben hiç kimse değilim. Ben hiçim, hiç.

Bu ifadelerde, Mevlana'nın Allah sevgisi, insan sevgisi ve bilge kimselere has hoşgörüsü yatmaktadır. Onun tasavvuf anlayışında amaç vuslat değil, Allah'ta yok oluş, dur. Mevlana'ya göre, Vuslata varış, yok oluşun kapısıdır, bu yok oluş aslında yeni, başka bir hayata doğuştur.

Mevlana'nın tasavvuf anlayışı sembolik bir vahdet anlayışı değildir. O daima manevi bir birlikten, beşeri, yani Dünyevi birliğe geçişi işlemiştir. Mevlana şöyle diyor; "Her insan bir ucu bu dünyada, diğer ucu ise mutlak hakimin dudağında olan bir ney gibidir. İnsan ve bütün varlıklar Allah'tandır. *Allah iyiyi de, kötüyü de yaratandır.* Görünüşte kötü olan şeyler de iyidir. Çünkü onların hepsi Allah'tandır."

"O, kötüyü yarattı diye ululuğundan bir şey kaybetmez. Bir ressam çirkin bir kişinin resmini de yapar, güzel bir burun de. O ressam çirkin birini resmet'i diye sanatından bir şey kaybetmez, aksine bu O'nun hünerini gösterir" (1).

"Güneş pislikleri de aydınlatır ve ısıtır. Fakat onun ışığına bir zarar gelmez. O pislik (tezek) O'nun ışığı ile kurur ve odun haline gelir. Sonra ocağa girer, tekrar yanar ve hamamı kızdırır. O pislik ateşi güneşten almıştır" (1).

Bir soru daha: kaçımız sahip olduğumuz güzel veya yeterli olmayan varlığımız için kabul ve/veya şükür ederiz?.

Kendisinin telepati yeteneğinin ne derece gelişmiş olduğunu gösteren, başından geçen bir olay: Kadı Siraceddin önderliğinde toplanan dönemin uleması, Mevlana'yı sınamak için çeşitli dini konularda kendisine çeşitli sorular düzenleyip gönderirler. Soruların bulunduğu mektubu alan Mevlana, mektubu açmadan masanın üzerine koyar. Cevapları bir kağıda yazdıktan sonra açılmamış mektupla birlikte geri yollar.

Mevlana bu konuyla ilgili şunları söyler: *"Ben Cemaddan idim. Öldüm. Yetişen, gelişen bir varlık, nebat oldum. Nebatken öldüm, hayvan suretinde zühur ettim."*

"Hayvanlıktan da geçtim, hayvanken de öldüm de insan oldum. Artık ölüp de yok olmaktan niçin korkayım?"

* Harran Ün. Tıp Fak. Öğretim Üyesi.

"Bir hamle daha edeyim, insanken öleyim de melekler alemine geçip kol kanat açayım."

"Melek olduktan sonra da ırmağı atlamak, melek sıfatını da terk etmek gerek. Her şey fanidir, belak olur... Ancak O'nun hakikati bakadır." (1).

Sadece dini inanç sisteminin yarattığı erki zayıflattığı için red edilmeye çalışılan Darwin'in düşüncelerini ilk olarak söyleyen kimdir sizce?

Yine Mevlana'nın şu sözlerini iyi değerlendirmek gerek:

"Şu derede akan suya bakm, güneş, ay ve yıldızlar O'nun yüzünde yansımada. Su akarak durmadan değişmede, amma suyun yüzündeki yansıma devam etmede. Bu dünyadaki insanlara da düşünceler ve hakikatler yansımada. İnsanlar su gibi durmadan değişmede, fakat hakikatler, bilgiler ve düşünceler yeni gelenlere yansımada."

Ezoterizm, Osmanlıca karşılığı **"Batnilik"** olan kelimenin Türkçe karşılığı *"iç yüz, içteki, içreklilik"* anlamlarına gelir. Ezoterizm, herkese açıklanmayan bilgilerdir. Özel bir eğitimden geçirildikten sonra o bilgileri almaya hak kazanmış kişilere verilen bilgi ezoteriktir. Ezoterizm de hem akıl, hem maneviyat vardır. Bu hali ezoterizm mistizmden ayrılır. O alerni bilen Mevlana, hiçlikle Allah da buluşmayı bilen bir durum sergiliyor. Burada da holotropik bilinç halleri görülmektedir. Mevlana şöyle bir açıklama yapar:

"Allah nurunun yedi yüz perdesi vardır. Nur perdelerini bu kadar kat bil."

"Alemlerin Rabbi, bütün bu perdeleri iyi bir sebepten dolayı yarattı. Eğer Allah örtüsüz olarak kendini gösterseydi, bizim buna dayanmaya gücümüz yetmezdi ve bunun hazzını duyamazdık."

"Zaman yoktu, uzay yoktu... Madde ve enerji de yoktu... Hiçbir şey yoktu... En küçük bir nokta, boşluk bile yoktu. Bu yokluktan küçücük, olağanüstü küçücük bir kapıtu belirdi. Ufacak bir titreme... Hafif bir dalgalanma, belli belirsiz bir girdap... Bu kozmik kutunun kapağı açıldı ve altından yaratılışın mucize filizleri belirdi."

"Tanrı öyle bir kimyagerdir ki O'nun bir etkisi ile duman yıldız haline gelmiştir."

"Yokluk, koskoca bir alem doğurdu. Hala da her an bütün varlıklar ondan doğmuyor mu?"

(Yokluk dediğimiz, olmayan manasına değildir. O, Tann'dır. O doğan alemde de, her an bütün varlıklar hala doğuyor.)

Tasavvufçulara göre aynaya akseden herhangi bir şeyin müstakil bir varlığı yoktur ve o yaratının bir gölgesinden ibarettir. Asıl akseden çekilince, gölge de kaybolur. Mesela yüzlerce aynayı bir kimseye aksedecek bir durumda koyarsak, aynanın içinde birçok şahıs görürüz. Halbuki aslı birdir.

"Yüz ancak bir yüzdür."

Aynaların sayısını artırırsak görülen yüzlerin sayısı da artar"(3).

Şimdi bütün sufiyenin tasavvufi mesleği olan **Vahdet-i Vücut'un** en yüksek izahını yine Mevlana'dan dinleyelim.

"Biz yoğunuz, bizim varlıklarımız da yoktur. Sen fani suretler gösteren bir vücut-u mutlaksn."

Mevlana da en yüksek bir vahdet-i vücutçu olduğundan Mesnevî'si ile bu hakikati teyit ediyor:

"Biz ney gibiyüz. Bizdeki neva (feryat, inleyiş) sendedir. Biz dağ gibiyüz. Biz de olan seda, sendedir."

Mevlana'ya göre aşk bir yaşayıştır, o, öğrenilmez yaşanır. Ona sormuşlar, aşk, aşk diyorsunuz, nedir bu aşk dediğiniz? Cevabı,

"ben ol, bil," olmuş.

"Aşk geldi, her tarafımı kapladı, benden kalan yalnız adım, gerisi hep o! Bu aşk Allah aşkıdır, her tarafımı saran, içinde yok olduğum Allah'tır."

Mevlana "Musikinun ritminde sır saklıdır," derken büyük evrensel ahenkten bahsetmektedir. Bakırçılar çarşısında çekiç seslerinin ritminden etkilenip sema yaptığı söylenir. Mevlana neden ellerinin birisi havayı, diğeri yeri gösterir ve başı eğik olarak sema yapardı? Çünkü, "Allah'tan alırım, halka dağıttım." diyordu.

Dönerek sema yapan Mevlevî'nin durumu; transa geçmiş bir Hal'dir. Sağ el yukarıda, baş sağ kola yatmış vaziyette, sol el aşağıya yere bakıyor. Esrar da burada başlıyor. Mevlana'nın burada yaptığı majik bir ritüel uygulaması ve dahası santral (transformatör) görevinin yerine getirilmesidir.

İnsan varlığı olarak bütün enerjiler, sağ parmak uçlarından ve başımızın önünde bulunan bingıldaktan girer. Enerjiler vücudu tamamen dolaşarak türüne göre görev yaparlar ve enerjiler sol el parmak uçlarından çıkar, giderler. Bizler bu enerjilerin görev ve oluşumlarını bilmeden yaşarız. Bazen yaşadığımızı da sanabiliriz. Ama santral görevi yapan varlıklar, bizzat bilerek o enerjileri kullanırlar.

Temel hakikatler hiçbir zaman değişmemiştir ve değişmeyecektir. Nasıl ki henüz yeni keşfedebildiğimiz pek çok şey, aslında potansiyel olarak her zaman mevcutsa, keşfedeceklerimiz için de aynı şey geçerlidir. Öyleyse değişen nedir? Değişen ve gelişen insanın bilincidir. Nüfuz edebilme yeteneğidir. Bu geliştikçe önümüze yeni imkanlar açılmakta, ufkumuz genişlemektedir. İşte sıkıntı burada başlamakta. Gelişmeye dirençli olan insan görünümündeki kişilerin, bir diğer tabirle prototip insanların bilinci ve onun karşı koyması ile çatışma ortamı gelişmekte. Eğer bu direnç olmasaydı Darwin, Einstein, Atatürk, Juel Verne vb. tartışılabilir miydi?.

Mevlana Hazretlerine bir adam gelerek, musikinın Kuran'a göre helal olduğuna dair hiçbir yerde bir kayda rastlamadığını anlatır ve musikinın günah olduğunu söyler. Mevlana bunu söyleyen adama, 'musiki evrenlerin sesidir, günah değildir,' dese de ham sofu iddiasının dozunu artırır. "Biz bir eşek dolusu kitap okuduk. Helal olduğuna dair bir bahis bulamadık," deyince, Mevlana şöyle cevap verir: "Evet, bir eşek dolusu kitap okumuşsunuz, ama eşekçe okumuşsunuz," der. Mevlana bu kadar açık sözlülüğü şöyle açıklar,

"Ayna ile terazi, kimse incinmesin, utanmasın diye sözünü saklar mı? İlaveten" Sözsüz bir dil kullanmak isterdim," der Mevlana; "öyle bir dil ki bütün kulaklarda saklı kalacak. Kalabalığın arasında bile konuşsam, seninkinden başka hiçbir kulak beni duymayacak.

Öyle derin bir aşık ki Mevlana, sanki tezatmış gibi görünen bir rubaisinde şunları söyler: "Kavuşmadan, ayrılmadan söz açarlar, ama ayrılmayan bir şey nasıl olur da birleşir." "Allah'ın zatını (kişiliğini) düşünmek, gerçekte zatını düşünmek değildir. Herkes bir perdeye kapanmış, ulaştım sanmıştır, ama Allah sandığı, ancak kendi vehmidir." "Hiçbir varlığın Allah'a ulaşması henüz mümkün olmamıştır. Bu kendi vehmidir, derken, bir gerçeği de bizlere apaçık sunmuştur, Mevlana.

"Tanrı kerem ve rahmet sahibidir, ama sen arpa ekersen, nasıl buğday biçebilirsin?"

Mevlana: "Kul kendisinden geçmedikçe, onun gönlünde Allah Birliği gerçekleşemez. Allah'ı birlemek demek, senin varlığının O'nunla birleşmesi demek değil, senin yok olmandır. Yoksa batıl bir şey Hak olmaz." diyor.

"Neyzen ney üfler. Fakat bu nefes ve nefesten çıkan ses, neyin midir, neyzenin mi?"

Bu ses neyin marifeti mi, neyzenin marifeti mi?"

"Her nefeste dünya yenilenir. Fakat biz bu dünyayı öylece durur gördüğümüzden, bu yenilenmeden haberdar değiliz." Ömür bir su gibi yeniden yeniye akıp gider.

"Cihandan ve candan dışarı, bize bakan, bizi yediren, bizi büyüten bir dadımız vardır. Onun hakkında ancak şunu biliriz: Biz O'nun gölgesiyiz, cihan da bizim gölgemizdir." Bu sözün anlamı, Allah her an bizimle, ama biz her an O'nun'la değiliz! Bu hale gelmek, bizim bu dünya yaşantımızda tekamülümüzün bir gereğidir. Fakat bulunduğumuz boyutun anlayışıyla bunu kavramamız mümkün değildir. Biz Allah olamayız, Allah değiliz, ama Allah'danız. Bu sebeple hiçbir varlık Allah'a ulaşamaz. Ulaşmak vardır, demek gafletine uğramamak için şu uyarıyı yapalım. Ulaşıldığı an yaratılış da bitmiş demektir. Ayrıca Allah, varlık değildir. Varlık var edilendir, yaratılandır. Allah ise sadece O'dur.

Mevlana'nın şu beyti Allah'ta birliğin en güzel ifadesidir:

"Kaynağından kopan her şey

Kaynağıyla birleşmeyi arzular."

Allah ile yaratılmışları birbirinden ayıran sadece bakış açısidir. Bu açıyı dengeleyen güç tekamüldür. Sonsuz tekamülde ilerleyen ve dualiteyi aşmış olan veya Muhyiddin-i Arabi'nin ifadesiyle, "Ariflerin dini olmaz" durumuna erişmekte olan "Sonsuz Yüce Yolun Yolcusu" varlık şu satırları ezberlemelidir.

"Medreseyle minare yıkılmadıkça kalenderlik halleri, düzene giremez. İman küfür, küfür de iman olmadıkça Allah'ın hiçbir kulu hakkıyla Müslüman olamaz (1)." Bu sözlerle Mevlana mahşeri işaret

ediyor.

“Akarsu neredeyse orası yeşerir, nerede gözyaşı dökülürse, oraya Rahmet nazil olur.” Sebep-sonuç ilişkisinin bir anlatımı olan gerçekliğin, Karma olduğunu biliyoruz. Akarsu var ise orasının yeşermesi bir gerekliliktir. Gözyaşı bir pişmanlığın işaretidir. Yaşarken akıtılan gözyaşı İlahi İrade Yasası'nın devreye girmesini gerektirir. Bu da Rahmet olarak kendisini gösterir.

Mevlana'nın aşağıdaki yedi öğüdü herkesin malumudur:

Cömertlikte ve yardım etmede akarsu gibi ol,

Şefkatte ve merhamette güneş gibi ol.

Başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol.

Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol.

Tevazuda toprak gibi ol.

Hoş görmede deniz gibi ol.

Ya olduğun gibi görün, ya görüdüğün gibi ol.

Bir düşünelim, 800 yıl sonra hala kendimiz dahil, çevremizdekilerin yüzde kaçının olduğu gibi görünüyor?.

Sonuç olarak, “Akıp giden denizde yol alan gemidekiler, kıyıda ki kamışlık gidiyor sanırlar. Biz de şu dünyadan geçip gidiyoruz da, giderken, dünya yürüyüp gidiyor sanıyoruz(4).” diyen Mevlana ile bitirelim sözü. Gelin artık Mevlana olalım da, şu Mevlana'yı öldürelim.